ÇOK KÜLTÜRLÜ YAŞAMDA KÜTÜPHANE KURUMUNUN YERİ

Mustafa Bayter*

Özet

Göç hareketlerinin küresel boyutta artan hacmi ve etkilerinin kapsamı günümüzde devletleri farklı kültürlerle bir arada yaşama siyaseti konusunda çeşitli politikalar geliştirmeye yöneltmektedir. Geldikleri toplumla bağlarını yitirmeyen ulus ötesi göçmenlerin yeni topluma entegre olmaları ancak sahip oldukları kimliklerini de muhafaza etmelerine olanak sağlanmasıyla mümkündür. Ancak kamusal düzlemde azınlık kültürlerin tanınması ve özgün yaşam biçimlerinin korunmasını sağlaması beklenen çok kültürcü politikalar, bugün kültürlerin birbirlerinden ayrıksı yaşam sürmelerine sebep olduğu ve farklılıkları derinleştirdiği gerekçesiyle tartışılmaktadır. Bu derinliğin giderilmesinde kütüphane kurumu ön plana çıkabilir. Renk, din, dil gibi toplumda hiçbir ayrım gözetmeyen kütüphane, kolleksiyonuyla ve hizmetleriyle birleştirici unsur olabilir. Birlikte yaşama güzelliğini güçlendirebilir. Bugün içinde yaşadığımız toplumunda bilgiye erişimde kütüphaneler önemli kurumlardır. Toplumun tüm kesimine hizmet vermekle yükümlüdürler. Topluma bilgi vermek, yol göstermek, rehberlik etmekle ve eğitmek gibi sorumlulukları vardır. Kütüphaneler çok kültürlü topluma yönelik plan ve programların hazırlanmasında önemli kurumlardır. Bu çalışmada konu, kimlik kavramı, değişen politikalar bağlamında çok kültürcülüğe giden yol, asimilasyon, entegrasyon, çok kültürlülük, çok kültürlü kurum: kütüphane, çok kültürlü toplumda kütüphanenin rolü ve amacı, çok kültürlü toplumda kütüphane hizmetleri başlıkları altında incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göçmen, Kimlik, Entegrasyon, Asimilasyon, Çok kültürlülük, Çok kültürlü hizmetler, Çok Kültürlü Kütüphane Hizmetleri

PLACE OF THE LIBRARY INSTITUTION IN MULTICULTURAL LIFE

Abstract

The scope of the increasing volume and influence of migration movements at the global dimension is leading to the development of various policies on the politics of living together with different cultures. It is only possible for transnational migrants who do not lose their ties to society to be integrated into the new society, but only by allowing them to retain their identities. However, multi-cultural policies that are expected to promote minority cultures on the public level and to preserve their original way of life are being debated on the grounds that today culture has caused discrete lifetimes and deepened differences. The library institution may come to the forefront when this depth is removed. The library, color, religion, language, etc., can be a unifying element with its collection and services. It can strengthen the beauty of cohabitation. In today's society we have access to librarians are important institutions. They are obliged to provide services to the entire society. They have responsibilities such as giving information, guidance, guidance and training. Libraries are important institutions in preparing plans and programs for multicultural society. In this study, the subject was studied under the title of identity, the way to multiculturalism in the context of changing politics, assimilation, integration, multiculturalism, multicultural institution: library, the role of library in multicultural society and library services in multicultural society.

Keywords: Immigration, Identity, Integration, Assimilation, Multiculturalism, Multicultural services, Multicultural library services

Giriş

İç savaşlar ve ekonomik buhranlar başta olmak üzere, çeşitli sebeplerle artan uluslararası göç hareketleri, teknoloji ve telekomünikasyon ağlarındaki gelişmenin de etkisiyle "küresel dünya" bugün yüz yıl öncesine göre çok daha karmaşık bir yapıya doğru ilerlemektedir. 1648 Westphalia anlaşmasıyla başlatılabilecek modern dünya düzeninin yeniden düşünülmesini gerektiren bu süreçte, ulus devletlerin yerlerini göçlerle oluşan çok uluslu, çok kimlikli yapılar almaya başlamıştır.

"Öteki" ile karşılaşma tarih boyunca sancılı bir sürece sahne olmuştur. Bu anlamda dünya tarihinin, din savaşlarıyla başlayan ve bugün varlığını dini, ekonomik, etnik vb. sebeplerle sürdüren bir karşılaşmalar mezarlığı olduğunu söylemek mümkündür. Ancak modern "ulus" devletin öteki ile imtihanı çok daha çetin geçmektedir. Bugün dil, kimlik veya kültürel anlamda farklı ve bu

*Dr.Öğretim Üyesi Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

farklılıklarını siyasal ve toplumsal düzlemde ifade etmek isteyen azınlıkların çoğunluk içinde yer edinme istekleri devletlerin temel meselelerinden biri haline gelmiştir. Modern devletler, göçlerle gelen insanları kabullenme ve topluma intibaklarını sağlamak hususunda farklı yaklaşım ve uygulamalar sergilemektedirler. Bunda Avrupa-Merkezcilik, "öteki"ne duyulan önyargılar, devletlerin siyasal sistemi, refah yapısı, tarihsel geçmişi ve kimliğe bakışı gibi faktörler önemli rol oynamaktadır. Küreselleşen dünyada uluslar bir yandan tekil anlamda değerlerini, amaçlarını ve ideallerini bu düzenin parçası olarak yitirmekte bir yandan ise ulusal kimliklerini muhafaza ve sürdürme konusunda eğilim göstermektedirler. Bu çalışmada, geldiği toplumla olan bağlarını muhafaza ederek yeni birer üst kimlik inşa eden bu bireylere yönelik devletlerin zaman içerisinde değişen politikaları incelenecek; çok kültürlülük ve çok kültürcülük arasındaki kavramsal farka değinilerek kütüphane kurumunun çok kültürlü yaşamdaki yeri tartışılmaya çalışılacaktır.

Kimlik Kavramı

Tanımlaması oldukça zor bir kavram olarak son zamanlarda sosyal bilimciler tarafından gittikçe artan bir ilgiyle tartışılan "kimlik"; batı dillerinde idem (aynı) kelimesinden türeyen identity kelimesinde olduğu gibi bir özdeşliği; Türkçe'de ise "kimlerden(sin)?" sorusuna bir cevap olacak şekilde aidiyeti belirtmektedir.[1]

Çok boyutlu bir kavram oluşuyla pek çok bilim dalının ilgi alanına giren kimlik, kendisini çoğu zaman "öteki" üzerinden tanımlayarak bir "aidiyet bilinci" yaratmaktadır. Ait olduğu toplumun kültüründen etkilenen ve onu bir biçimde etkileyen, onunla birlikte zaman içerisinde değişen bir varlık olarak birey kendisini kimlik sınırları dahilinde tanımlamaktadır.

Kimlik genel olarak kim olduğumuz veya başkaları tarafından nasıl tanımlandığımız sorusuna verilen cevaptır. Bu anlamda "öteki" tarafından tanımlanmaktan rahatsız olmayışımız ilginç bir realite olarak karşımızda durmaktadır. Bu anlamda Yurdusev'in bahsettiği anekdot oldukça ilgi çekicidir: "Örneğin "Türk" sözcüğünün aslının Çince ya da İngiliz (English) sözcüğünün İngilizce değil Latince olması gibi; bugün hem bir kıta hem de bir uygarlık adı olan "Avrupa" (Europa) mitolojik köken olarak Lübnan'daki "Sur" şehrinin Kralı olan Agenor'un kızının adıdır, yani Avrupa'ya adını veren Orta Doğu'dur."[2]

Bireyler içinde büyüdükleri veya yaşadıkları toplumlar aracılığıyla sahip oldukları kimliklerini şekillendirdiklerinden geldikleri toplumla aidiyet bağlarını, etnik ve/veya dini kimliklerini muhafaza etmek; onların varoluşlarını anlamlandırmaları bakımından önem taşır. Göç eden kişilerin gittikleri yerlerde kendilerine yeni birer hayat kurarken bu kimlikleri korumak istemeleri ev sahibi topluma entegrasyonları bakımından gözden kaçırılmaması gereken önemli bir detaydır. Zira sosyal anlamda entegre bir toplumdan söz edebilmemiz için insanların geldikleri toplumla aidiyet bağlarını yitirme, sahip oldukları kimliklerini kaybetme korkusu taşımadıkları bir sistemin varlığına inanmaları gerekir.

Değişen Politikalar Bağlamında Çok Kültürcülüğe Giden Yol

Çok ırklı ve çok etnili toplumlarda kültürel uyum sürecinin eğitimde ve kamu politikalarındaki yansımasına bakarak tarihsel bir incelemesini yaptığımızda, entegrasyon meselesinin ortaya çıktığı dönemi sömürgecilik dönemine kadar götürmemiz mümkündür. Sömürgeciliğin yayılması, farklı kültürlerden insanların "yer değiştirmesine", birbirleriyle karşılaşması ve bir süre sonra kaçınılmaz bir şekilde uzun soluklu bir arada yaşama deneyimi edinmelerine yol açmıştır. Fakat özellikle büyük dünya savaşlarının ardından yaşanan kitlesel göçler, 1950'li yıllarda başlayan Batı Avrupa ve Amerika'ya yoğun emek göçü, soğuk savaşın sona ermesi ile artan siyasi göçler ve iç savaşlardan kaynaklanan göçler devletlerin bununla baş etmesinde politikalar üretmesini zorunlu kılmıştır.

Asimilasyonla başlayan bu politikalar azınlıkların hak taleplerinin artmasıyla zaman içerisinde değişikliğe uğramıştır. Bununla birlikte her devletin kendi refah yapısı tarihsel özellikleri ve devlet tecrübesi onu azınlıklar bağlamında farklı politikalar geliştirmeye yöneltmiştir.

Asimilasyon

Asimilasyon kavramı, toplumsal uyum konusunda geliştirilmiş ilk teorilerden olup ulus-devlet anlayışının göçmen uyum politikaları üzerindeki bir yansıması gibidir. Hâkim kültür etrafında alt kültürlerin birleştiği ve hâkim kültür dışındaki kültürlere ait kurum ve geleneklerin yok sayıldığı bir

[1] Kılıçbay, M.A. (2003) Kimlikler Okyanusu. *Doğu Batı Dergisi*. 23, 161-169).
[2] Türkbağ, A.U. (2003) Kimlik, Hukuk ve Adalet Sorunu. Doğu Batı Dergisi. 23, 213-223

sistemi ifade eder. Burada hâkim kültür bir tür şemsiye görevi üstlenir ve toplumun bütünü adına ortak bir iyilik ve gelecek tasavvuru kurulmasına aracılık eder. Asimilasyon politikalarındaki temel problem, ortak bir ulus tasavvuru yaratılmak istenirken, yerel ve mikro kültürlerin unutturulmak istenmesidir. Burada kastedilen azınlık grupların, dil, din, gelenek vb. değerlerinin "daha büyük bir bilinç yaratmak" düşüncesiyle yok edilmek istendiğidir. Devlet bunu gerçekleştirebilmek ve azınlık grupların çoğunluk grupla toplumsal ve siyasal anlamda eşit olabilmesi için kültürel ve siyasal anlamda asimile edilmeleri gerektiğine inanır. Ancak bu tek-tipleştirici yaklaşım çoğu zaman yukarıdan bir hareketle gerçekleşir ve azınlık gruplarda olumsuz reflekslere yol açar[3].

Entegrasyon

Asimilasyonun "öteki"ni yok ederek birlik sağlamaya yönelik politikalarının insan haklarına ve toplum doğasına aykırı oluşu ve devletlerin zamanla keyfi uygulamalarına yol açması buna alternatif politikalar geliştirme ihtiyacı doğurmuştur. Asimilasyonun tek tip bir toplum yaratma arzusuna karşılık entegrasyon politikalarının merkezinde sosyo-ekonomik uyum vardır. Duman'ın sosyo-politik bir kavram olarak değerlendirdiği entegrasyon politikasının üç ayağı vardır: Bunlardan ilki; göçmenlerin ev sahibi ülkeye bağlılık geliştirmeleri, ikincisi; kendilerini ev sahibi ülkenin bir parçası olarak görmeleri, üçüncüsü ise kimliklerini yine ev sahibi toplumun kurumları ve gündelik pratiklerine uygun biçimde şekillendirmeleri gerektiğidir[4]. Buradaki temel problem tıpkı asimilasyon politikalarında olduğu gibi sadece göçmenin uyum sağladığı ve ev sahibi toplumun uyum için hiçbir çabasının gerekli görülmediği politikalar tasarlanmış olmasıdır.

Çok Kültürcülük

Özellikle Avrupa-Merkezci bakışın ve doğu toplumlarına dönük oryantalist söylemin yaygınlaşarak entegrasyon sürecini tehdit etmeye başlaması ve entegrasyon konusunda karşılaşılan sıkıntılar; azınlık grupların eğitim ve iş hayatında başarısız olmalarına yol açmış ve bu da sosyal adaletsizliği arttırarak toplu Devletlerin uyguladığı asimilasyon politikalarının yarattığı kültürel tahribat ve sosyo-ekonomik yıkımın sonuçları görünür olmaya başladıktan sonra, azınlık gruplar varlıklarını ve sahip oldukları değerleri korumak konusunda haklarını daha güçlü biçimde talep etmeye başlamış ve zaman içerisinde devletler de değerlerin ve kültürlerin birlikte korunduğu bir sistem kurmak konusunda eğilim göstermişlerdir. Bu yaklaşımın yarattığı açmazlar çok kültürlü yaklaşımın, yani farklı kültürlerin bir aradalığını savunan yeni bir sistemin kurulmasına giden yolu yaratmıştır. Bu anlamda Anglo-Sakson anlayışında olduğu gibi bireyi tekil varlığıyla ele alan ve bireyin tek başına uyumuyla toplumsal uyumun sağlanabileceğine inanan biçimiyle çok kültürlü, gruplara anlam ithaf etmemekte ve böylelikle bu tip entegrasyonda grup aidiyetleri, kültürün yüceltilmesi gibi durumlar gözlenmemektedir.[5] Amerika örneğinde bu durum, grup kimliklerinin yüceltilmesi şeklinde karşılık bulmuşken; Fransa daha milliyetçi ve emperyalist bir geçmişten geldiğinden çok kültürlü politikasının sınırlarını çizerken kırmızı çizgisini laiklik olarak belirlemiştir.

Çok kültürlü politikası bağlamında bazı devletler kültürel farklılıkları koruyup geliştirmeyi bazıları da sosyo-ekonomik eşitliği öncelemiştir. Ortaya çıktığı bölge itibariyle çok kültürlü; ülkelerin iç dinamiklerinden doğan ihtiyaçtan kaynaklanmış ve söz konusu yıllarda getirdiği liberal öncüllerle azımsanmayacak bir taraftar kitlesi bulmuştur. Çok kültürlü Ensaroğlu'nun tespitiyle, modern anlamda toplumu oluşturan kültürler arasında hiyerarşik üstünlüğü reddederken; bir yandan da bu çeşitliliğin bir zenginlik ve ilerleme kaynağı olabileceğini iddia etmiştir.[6]

Çok Kültürlülük Nedir?

Dilimize İngilizce'den geçen bir kavram olarak çok kültürlülük, kavram itibariyle "aynı ülkede birden çok kültürün birlikte var oluşu" anlamına gelmektedir. Bu anlamda tarihte pek çok örneğine rastlamanın mümkün olduğu gibi devletlerin çok büyük çoğunluğu bugün halihazırda çok kültürlüdür.

---

[3] Castles, S. & Miller, M.J. Göçler Çağı. Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketler. Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008.

[4] Duman, B. Çok Kültürcülükten Ricat mı? Sosyoloji Dergisi, 23, (2011). 207-239

[5] Duman, a.g.m., s 114

[6] Ensaroğlu, Y. Modernleşme Sürecinde Çokkültürlülük. Daha Geniş Bir Avrupa: Modernleşme ve Çoğulculuk, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.

Pek çok toplumda yaygın olan "çok kültürlülük" haline verilen tepki olup, aynı zamanda bu halin toplumsal ve siyasal düzlemde nasıl yankı bulduğunu ifade etmektedir.[7]

Çok kültürlü politikalarının hâkim biçimde uygulandığı toplumlarda, Sengstock, toplum içerisindeki heterojen yapının, etnik çeşitliliğin kanuni açıdan da korunmasını ve bu yolla ulusal birlik hissinin de oluşturulması gerektiğini salık verir.[8] Aynı zamanda çok kültürlülük ise daha çok demokrasiye çağrışım yapan ve farklılıkların bir arada var olma durumunu meşrulaştıran bir olgu olarak; Kymlicka'nın tespitiyle bir politika olarak değil doğrudan bir tanımlama ve anlama ekseninde ele alınmalıdır.[9]

Çok kültürlülük temelde kültürel çeşitliliğin önemsendiği ve korunmasının teşvik edildiği hatta bu kültürlerin kutsandığı bir durumu ifade eder. Parekh çok kültürlülüğün "etnik-kültürel farklılıkları ifade etmek üzere nesnel bir durumu gösterdiğini, çok kültürlülüğün ise kimlik ve tanınma talepleri, devletin aktif bir rol oynaması gibi hususları da kapsayan ideal durumu ifade ettiğini" belirtir.[10] Özensel de bu durumu; ulus devlet yapısının tektipleştirici politikalarının aleyhinde işleyen bir mekanizma olarak çok kültürlü yapının korunmasını ve sürdürülmesini sağlayan, "ulusal birlik üstü ya da dışı" bir durum olarak ifade eder.[11]

Bir Arada Yaşama - Çok Kültürlülük

Çok kültürlülük, hayatın her alanında kültürel çeşitliliği ve çok etnili toplumu değerleriyle birlikte yaşatma arzusunu, herhangi bir hâkim kültürün olmadığı bir coğrafyada birbirine eşit seviyede kültürlerin bir arada yaşamasını ifade etmektedir.[12] Göçmenlerin kendi istek ve tercihleriyle bir başka ülkeye göç etmiş olmalarını onların ülke yasalarına uymak konusunda belirli özelliklerinden taviz verebilecekleri anlamında yorumlayan asimilasyon ve entegrasyon teorilerinin aksine çok kültürcü yaklaşım farklılıkların sistem içerisinde birlikte yer almaları gerektiği savı üzerine kuruludur. Ancak bu teori birlikte uyum içerisinde yaşamaktan çok farklılıkların ön planda tutulduğu ve bu anlamda gerçek bir uyumun söz konusu olamayacağı bir sisteme işaret eder. Bu anlamda çok kültürlülük; tüm toplum tarafından benimsenen ortak bir kültür yaratmaktan çok farklılıklara vurgu yaptığı, etnik ve dini farklılıkları derinleştirdiği, ayrımcılık ve önyargıları ve bu yolla radikalizmi güçlendirdiği gibi gerekçelerle yeniden tartışılmaya başlanmıştır.[13]

Çok kültürlülük politikalarının zaman içerisinde ortak değerleri, ortak ideallere sahip olma refleksini yitirmeye sebep olduğu ve farklı mahallelerde, özgün yaşam tarzı ve kurumlarla aynı ülke sınırları içerisinde yaşayan bu insanların farklılıklarını mutlaklaştırmaya başladığı iddiası bugün çok kültürlülük karşıtı söylemlerin merkezini oluşturmaktadır[14]. Farklılıkların bu şekilde altının çizildiği ve sınırlarının keskinleştiği bir coğrafyada, insanların yaşadıkları ülkelerde ortak değerlere sahip olmaları nasıl mümkün olacaktır?

1970'lerde tartışılmaya başlanan ve özellikle 1990'lı yıllarda popülerlik kazanan çok kültürlülük siyaseti, 11 Eylül 2001 saldırısından sonra düşüşe geçmiş; bu saldırı çok kültürlülük karşıtı söylemler için zemin oluşturmuş ve bu tarihten itibaren Batı Avrupa ve Amerika'da İslam karşıtı söylemler daha güçlü bir biçimde söylenmeye, yayılmaya başlamıştır. Öyle ki İslam artık Hıristiyan kültürüyle uzlaşması mümkün olmayan ve Batı için bir tehdit oluşturan bir inanç olarak medyada lanse edilir hale gelmiş, İslam'la özdeşleşen birtakım kurumlar, çok kültürlü politikaların "tehdit haline dönüştüğü" iddiasını destekleyen kanıtlar olarak ileri sürülmüştür.[15] Göçmenler ve özelde Müslümanlara yönelik geliştirilen olumsuz argümanlar ulusalcı – muhafazakâr siyasetin -özellikle Avrupa genelinde- yükselişiyle birlikte güçlü bir taraftar kitlesi edinmiş ve toplumdaki bu hareketlenme, siyasette de

[7] Özgür, Ö. Çok Kültürcü Sosyal Çalışma. SABEV Yayınları, Ankara, 2014.
[8] Özensel, E. Çok kültürlülük Uygulaması Olarak Kanada Çok Kültürlülüğü. Akademik İncelemeler Dergisi, 1, (2012), 55-70.
[9] Kymlicka, W. Çok Kültürlü Yurttaşlık. Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1988.
[10] Duman a.g.m. s. 211
[11] Özensel a.gm. s. 60
[12] Erkal, E.M. İktisadi Kalkınmanın Kültürel Temelleri, Derin Yayınları, İstanbul, 1994.
[13] Wong, Lloyd, Multiculturalism and Ethnic Pluralism in Sociology: An Analysis of Fragmentation Position Discourse. Canadian Ethnic Studies Journal, 12, (2008) 11-32
[14] Özel, C. Türkiye'de Çok Kültürlülük Çoğulculuk ve Din. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2012.
[15] Duman, a.g.m. s. 226

yansımasını bulmuştur.[16] İnançların özgürce yaşanmasını salık veren liberal bakış açısının ve uygulanan çok kültürlülük politikalarının radikal İslam'ı güçlendirdiği iddialarının, artık devlet başkanları tarafından da sıklıkla dile getirilmeye başlamasını buna somut bir örnek olarak verebiliriz.

Almanya'da 2010 yılında önce Hıristiyan Sosyal Birlik Partisi Genel Başkanı Horst Seehofer'ın "Çok kültürlülük öldü" beyanı ve uyum konusunda yeni politika geliştirilmesi yönündeki talebi ve ardından Almanya Başbakanı Angela Merkel'in bunu destekler şekilde "ülkede çok kültürlülüğün başarısız kaldığına inandığı" açıklaması buna örnek olarak verilebilir. Merkel açıklamasında; göçmenlerden dil öğrenme ve uyum konusunda geçmişte yeteri kadar şey talep edilmemesinin bugün aynı göçmenlerin Alman toplumundan ayrıksı ve uyumsuz yaşamalarına sebebiyet verdiğini ifade etmiştir.[17]

Devlet başkanlarının çok kültürlülüğe yönelik eleştirilerine bir başka örnek olarak; İngiltere eski başbakanı David Cameron'un 2011 yılında, İngiltere'de çok kültürlülük değerleri altında kültürlerin birbirinden kopuk yaşamlar sürmelerinin adeta teşvik edilir hale gelmeye başlandığı açıklaması verilebilir. İngiltere'de daha güçlü bir ulusal kimlik inşasına ihtiyaç olduğunu belirttiği konuşmasında "pasif hoşgörüye değil, aktif bir liberalizme ihtiyacımız var." diyen Cameron; konuşmasıyla radikal İslamın önüne geçmenin yolunun çok kültürlülük politikalarını sınırlandırmaktan geçtiğini işaret etmiştir.[18]

Batı toplumlarında yüksek refah standardı, demokrasinin işlerliğine olan inanç vb. faktörler göçmenlerin bu ülkede kültürlerini muhafaza etmeleri ve yaşamlarını kolaylaştırmada önemli bir faktör olmaktadır. Zira refah toplumunda yaşayan bu kişilerin ulusal bağımsızlık talep etmelerini gerektiren anlamlı gerekçelerin yaygın olduğu söylenemez. Örneğin; çok kültürlülük kavramının anavatanı olarak görülen Kanada ve ABD'de toplumun ana gövdesini göçmenler oluşturmaktadır. Ancak buraya göç eden kişiler genellikle daha iyi bir yaşam standardına kavuşma umuduyla gelen kişiler olduğundan onları bir arada tutan esas olarak ekonomik faktörlerdir. Bu ülkelere göç eden kişiler genellikle geri dönme umudu taşımadıklarından, yola koyulduklarında gidecekleri ülkenin toplumsal ve siyasal mekanizmasına uyum sağlayacakları yönündeki motivasyon kendilerine eşlik eder. Bu anlamda varış ülkesinde ulusal bilinç etnik veya kültürel temelli olmak yerine sosyo-ekonomik temellidir. Ancak bu durum özellikle Ortadoğu, Asya ve Afrika toplumları için böyle olmayabilir. Refahın adaletli biçimde topluma yansımaması ve hâkim grubun genellikle devlet mekanizmasında - yasal düzlemde böyle bir ayrıcalık tanınmamış olsa da – nicelik olarak çok ve görece kolay yer ediniyor olması, kimlikleri ve aidiyetleri tanınmayan / en azından pratikte eşit olmayan azınlık grupların tarihsel refleksleriyle de birleştiğinde bağımsızlıklarını almaya dönük taleplerini daha belirgin hale getirmektedir.

Çok kültürlülük politikasında mekânsal ayrışma / gettolaşma temel tartışma maddelerinden biridir. Yapılan pek çok araştırma; azınlık grupların kendileriyle eşit sosyo-ekonomik düzeydeki yerli halkla aynı mahallelerde oturmadıklarını, kendileri gibi göçmenlerin yoğun biçimde yaşadığı mahallerde ayrıksı bir yaşam tarzı benimsediklerini ortaya koymaktadır. Kendileriyle aynı mahallede oturan yerli halk genellikle daha alt sosyo ekonomik düzeyde kişilerden oluşmaktadır.[19] Özellikle Müslüman ülkelerinden gelen göçmenlerin cami benzeri dayanışma ağları çevresinde toplanmaları, aynı etnisiteden gelmese de aynı dini inanca mensup kişilerin benzer mekanlarda oturma istekleri; bu grupların yerel kesimden ayrı yaşamalarına yol açmaktadır. Ayrı mekanlarda yaşamanın ortak mekân ve paylaşımları azaltması gibi sonuçlar doğurduğu gerekçesiyle; çok kültürlülük politikalarının uyum konusunda ne kadar başarılı olduğu yeniden tartışılmaya başlanmıştır. Özellikle İngiltere'de Müslümanların diğer göçmen gruplardan daha içe kapalı bir toplum oldukları, evlilikler vb. yoluyla da kaynaşma sağlanamadığından uyum konusunda başarısız olunduğu iddiası İngiltere'de çok kültürlü toplum anlayışının yeniden sorgulanmasını gerektirmiştir.[20] Tahir Abbas yaptığı bir çalışmada

[16] Unutulmaz, O. K. (2012). Gündemdeki Kavram: "Göçmen Entegrasyonu" Avrupa'daki Gelişimi ve Britanya Örneği. Küreselleşme Çağında Göç. İstanbul: İletişim Yayınları., 135-161

[17] Merkel, A. (2010). Çok Kültürlülük iflas etti. Alıntılanan Adres: http://www.hurriyet.com.tr/merkel-cok- kulturluluk-iflas-etti-16062655

[18] Cameron, D. (2011) Çokkültürlülük başarısız oldu. Alıntılanan Adres: http://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/02/110207_cameron.shtml

[19] Erder, S. Refah Toplumunda Getto. Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul, 2006.

[20] Duman, a.g.m. s. 226

İngiltere'de gettolaşmanın varlığı tespitinden yola çıkarak "çok kültürlü İngiliz politikasının istenen başarıyı üretemediğini" dile getirmiştir.[21] Çok kültürlülük politikasının ayrımlaşma ve farklılıkları derinleştirmeye yol açmaktan öteye gidemediği savı bu anlamda gittikçe önem kazanmaktadır.

Çok kültürlü kurum: Kütüphane

Herkes gittikçe heterojen bir toplumda yaşıyor. Dünyada 6.000'in üzerinde farklı dil var. Uluslararası göç oranı her yıl artmakta ve karmaşık kimlikler taşıyan insanlar artmaktadır. Küreselleşme, artan göç, daha hızlı iletişim, ulaşım kolaylığı ve 21. yüzyılın diğer güçleri, daha önce var olmayan ya da mevcut çok kültürlü makyajı zenginleştiren birçok ülkede kültürel çeşitliliği artırmıştır.

"Kültürel Çeşitlilik" veya "Çok Kültürlülük", farklı kültürlerin birlikte yaşama ve karşılıklı etkileşimini ifade eder. Burada kültür, toplumun veya sosyal bir grubun ayırt edici manevi, maddi, entelektüel ve duygusal özelliklerinin bir seti olarak görülmelidir. Sanat ve edebiyatın yanı sıra; Yaşam biçimleri, birlikte yaşama biçimleri, değer sistemleri, gelenekler ve inançlar. Kültürel çeşitlilik veya çok kültürlülük, yerel topluluklarımızda ve küresel toplumumuzda kollektif gücümüzün temelidir.

Kültürel ve dilsel çeşitlilik, insanlığın ortak mirası ve herkesin menfaati için korunması ve korunması gerekir. Bu da insanlar arasındaki değişim, yenilikçilik, yaratıcılık ve barış içinde bir arada yaşamanın kaynağıdır. Karşılıklı güven ve anlayış ortamında kültür çeşitliliğine, hoşgörü, diyalog ve işbirliğine saygı, uluslararası barış ve güvenliğin en iyi garantileri arasındadır. Bu nedenle, her tür kütüphane, uluslararası, ulusal ve yerel düzeyde kültürel ve dilsel çeşitliliği yansıtmalı, desteklemeli ve geliştirmeli ve böylece kültürler arası diyalog ve aktif vatandaşlık için çalışmalıdır.

Kültür hayatımızın her alanında önemli bir yere sahiptir. Kültür kavramının tanımlanması oldukça güçtür. Taylor[22] kültürü, "insanoğlunun toplumun bir üyesi olarak sahip olduğu ahlak, inançlar, bilgi (knowledge), sanat, gelenekler gibi alışkanlıkları ve becerilerini kapsayan bir bütün" olarak tanımlamaktadır.[23] Sahip olduğu birikim sonsuzluğu ve sürekliliğinde; toplumlarda değiştirici, dönüştürücü, bilgilendirici ve bütünleştirici rol oynamaktadır. Belli bir zaman bağlantısı içinde yaşanmış ve yaşanacak olan tüm gerçeklik kültürü ortaya koyarken kültür; insan odaklıdır ve insanın bilgisel üretimiyle biçimlenmektedir. Kütüphanelerin özü bilgi olmakla birlikte kütüphane; "bilgi taşıyan her türden belgenin derlenip, toplanıp, düzenlenip, hizmete hazır tutulduğu bir bilgi ve belge merkezi" olarak öne çıkmaktadır.[24] Bugün içinde bulunduğunuz çağ "bilgi çağı", bu çağın gerektirdiği toplum ise "bilgi toplumu" olarak adlandırılmaktadır. Eğitimli ve bilgili olmak, kazanılan okuma alışkanlığı sayesinde sürekli kendini geliştirmek bilgi çağı ve bilgi toplumu insanında bulunması gereken en temel özelliklerdendir. Bu durumda söz konusu olan bilgi çağının en önemli metası olan bilgi ve toplumun bilgiye erişimi ise; ele alınması ve değerlendirilmesi gereken kavramlardan biri kütüphaneler, özellikle de toplumun büyük bir kesimine hizmet vermekle sorumlu olan halk kütüphaneleri, bir diğeri ise bu hizmeti sunacak olan kütüphanecilerdir. Bireylerin bilgi ve becerilerinin kütüphane çatısı altında devamlı olarak geliştirilmesine ve mevcut bilgilerine her gün yenilerinin eklenmesine ihtiyaç vardır. Kütüphaneler ve kütüphaneciler bu konuda rehberlik etmek, bilgi vermek ve halkı eğitmekle sorumludurlar.[25] Bundan dolayı kütüphaneler hiçbir ayrım gözetmeksizin toplumun gereksinim duyduğu hizmetleri sağlayacak olan kurumlardır. İçinde yaşadığımız toplum kültürel olarak her geçen gün çeşitlenmektedir. Uluslar arası göç oranları her yıl artmakta ve çok sayıda kişi birleşik kimlikler kazanmaktadır. Küreselleşme, göç artışları, hızlı iletişim, ulaşım kolaylığı ve 21. Yüzyılın beraberinde getirdiği etkenler birçok ülkenin nüfusunda kültürel çeşitliliği arttırmıştır. Öyle ki önceleri kültürel çeşitliliğe sahip olmayan ülkelerin nüfusları dahi giderek çok kültürlü bir yapı kazanmaya başlamıştır. "Kültürel çeşitlilik" ya da "çok kültürlülük" farklı kültürlerin uyum içinde bir arada yaşaması anlamına gelmektedir. Kültür ve dil çeşitliliği

[21] Abbas, T. After 9/11: British South Asian Muslims, İslamophobia, Multiculturalism, and the State. American Journal of Islamic Social Sciences. 21(3), (2004). 26-38.
[22] Taylor, E.B. Primitive Culture. Harper and Row, New York, 1958.
[23] Oğuz, E.S. Türkiye'de Kültür Politikaları ve Kütüphaneler 1923-1980. Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Tezi. Ankara :Hacettepe Üniversitesi, 2010.
[24] Yalçınkaya, Y. Dijital Kültür ve Dijital Kütüphane. Türk Kütüphaneciliği 30, (4), (2016). 595-618
[25] Ersoy, A. Yaşam Boyu Öğrenme ve Türkiye'de Halk Kütüphaneleri. Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Ankara : Hacettepe Üniversitesi. 2009.

insanlığın ortak mirasıdır ve herkesin yararı için korunması gerekmektedir. İnsanlar arasında değişimin, yeniliğin, yaratıcılığın ve uyumlu birlikteliğin unsurlarıdır. "Uluslar arasında barış ve güvenliği sağlamanın yolu, karşılıklı güven ve anlayış ortamında kültürel çeşitliliğe saygı, hoşgörü, iletişim ve işbirliğinden geçer." Bu nedenle tüm kütüphane türleri kültür ve dil çeşitliliğini uluslararası, ulusal ve yerel düzeyde hizmetlerine yansıtmalı ve toplumda kültürlerarası iletişimi ve aktif vatandaşlığı güçlendirmek için çalışması gerekmektedir. Kütüphaneler farklı ilgi alanlarına ve topluluklara hizmet eden eğitim, kültür ve bilgi merkezleridir. Kültür ve dil çeşitliliği bağlamında kütüphane hizmetleri toplumdaki bireylerin kültürel kimlik ve değerleri kapsamında bilgi edinme özgürlüğü ve eşitliği üzerinde durmuşlardır.[26]

Kütüphaneler çeşitli menfaatlere ve topluluklara hizmet ederken, öğrenme, kültürel ve bilgi merkezleri olarak işlev görürler. Kütüphane hizmetleri, kültürel ve dil çeşitliliğine hitap ederken, kültürel kimlik ve değerler bakımından herkes için temel özgürlükler ve bilgi ve bilgiye erişim hakkına sahip olma ilkelerine bağlılıklarını sürdürürler.

Çok Kültürlü Toplumda Kütüphanenin Rolü ve Amacı

Kütüphaneler çeşitli alanlarda ve toplumlarda hizmet verirler. Bu nedenle öğrenim, kültür ve bilgi merkezi olarak işlev görürler. Kültürel ve dilsel çeşitlilik bağlamında, kültürel değerlere saygı adına tüm insanların kütüphane hizmetlerinden bilgiye erişiminde temel eşitlik ve özgürlüğü gözetme ilkesi birlikte hareket etmelidir. Bütün kütüphaneler eğitim, öğrenim, kültür, toplumsal katılım ve küresel anlayış konularında önemli rol oynarlar. Hizmet verdikleri nüfusun gereksinimlerini yansıtan kütüphane hizmetleri insanların yaşamları üzerinde oldukça büyük etkilere sahiptir. Bu bağlamda çok kültürlü kütüphanenin rolü ve amaçlarını şöyle sıralaya biliriz:

1. Kütüphaneler materyal sağlamada toplumun çok-kültürlü yapısını yansıtmayı ve kültürel çeşitlilik, ırksal uyum ve eşitlik anlayışını teşvik etmeyi amaçlamalıdır.

2. Sağlanan kütüphane materyalleri çok-kültürlü kullanıcının kendi dilinden diğer kültürlere erişimine izin vermelidir.

3. Kütüphane materyalleri çoğunluk dil ya da dillerinde kültürel çeşitliliği olan topluluklar ve onların mirasıyla ilişkili materyalleri kapsamalıdır.

4. Kütüphaneler çok-kültürlü gruplara ve kültürlerine ilişkin bilgilerin tanıtımı ve yaygınlaşmasını sağlamalıdır.

5. Kütüphaneler, özellikle kendi kendine öğrenen öğrenciler için dil öğrenimi gereksinimini karşılamalı ve teşvik etmeli ve yine kütüphaneler yerel eğitim kuruluşları ve/veya sözlü dil toplulukları ile yakın olarak çalışmalıdırlar ki olası en iyi hizmet sağlanabilsin.

6. Kütüphaneler, ulusal dil/dillerde ve diğer dillerde öğrenime olanak verecek kaynaklar sağlamalıdırlar. Bu kaynaklar, ulusal dil/dillerde olduğu gibi aynı zamanda miras dil (heritage language) ya da yerli dillerinde de olmalı ve uygun bulunan tüm ortamlar ve araçları kapsamalıdır. Özellikle, okuryazarlık ve dil yazılımları için bilgisayarların kullanımı da buna dahil edilmelidir. Sözlü dilin kullanılması durumunda, yerel topluluğun konuşmacılarına kaynak kişiler olarak yükümlülük verilmelidir.

7. Kütüphaneler yeni gelen göçmenlerin geldikleri bu yeni ülkeye vatandaşlık, iş ve sosyal hizmetler ve benzeri konularda uyum göstermeleri için yardımcı olacak etkinlikleri tanıtarak yaygınlaştırmalı ya da bu bağlamdaki sponsorluklara destek olmalıdırlar.

8. Kütüphaneler ulusal dil/diller ya da diğer dilleri öğrenenler için etkinlikler düzenlemeli, yaymalı ya da yine bu bağlamdaki sponsorluklara destek olmalıdırlar.

9. Kütüphaneler, kullanıcıları arasındaki çok-kültürlü ve yerli toplulukların gereksinimlerine uygun biçimde sözlü, yerli ve daha az kullanılan dillerin korunması ve yaygınlaştırılmasına katılım göstermelidirler.

[26] IFLA/UNESCO Çok Kültürlü Kütüphane Bildirisi. Çok Kültürlü Kütüphane Hizmetleri: Kültürler Arasında İletişime Açılan Kapı. https://www.ifla.org/files/assets/library-services-to-multicultural-populations/publications/multicultural_library_manifesto-tr.pdf. 12 Nisan 2017.

10. Kütüphaneler, kültürel çeşitliliği gözeten ve destekleyen toplum eğitim ve öğretim programları ve kamu program etkinlikleri aracılığı ile yaşam boyu öğrenim ve toplumsal katılımı teşvik etmelidirler.

11. Kütüphaneler toplum yaşam ve refahına ortak olmalı, katılımda bulunmalıdırlar. Buna çok kültürlü topluluklara onların hedeflerine uygun bilgiler sağlamak ve o bölgedeki çok-kültürlü grupların kültürel aktiviteleri, festivalleri ve anma etkinlikleri gibi yerel olaylara katılım ile girişimler de bulunmak da dahil olabilir.

12. Kütüphaneler çok-kültürlü toplulukları bir araya getirmelidirler. Buluşma yeri olarak kütüphaneler her türden kültürden gelen insanların arasında etkileşim alanları oluşturabilirler. Kültürel konulardaki etkinlik, sergi ve birleşik oturumlar ile toplumsal katılımlar her türlü kültürden insanlara birbirleri hakkında bilgi edinme, dil becerilerini uygulama ve geliştirme, birbirlerinin yaşamları ve perspektiflerine ilişkin anlayış geliştirme ve yeni arkadaşlıklar edinme olanağı tanıyacaktır.

13. Kütüphaneler en yaygın kullanılan dillerde ve aynı zamanda yeni gelmiş göçmenler gibi gereksinimi en fazla olan gruplara bilgi ve danışma hizmetleri sağlamalıdır. Mümkün olan yerlerde, gündelik karar verme için gerekli verileri içeren toplum bilgisinin kullanıcının dilinde sağlanması özellikle önemlidir.

14. Aynı çeşitlilik ve nitelikte hizmetlerin, kütüphaneler arası ödünç verme hizmetinden yararlanmak isteyen ve her dilde belli bir yayın ya da konuya ilişkin talebi olan kişiler ve tüm çok-kültürlü gruplar için sağlanması gerekmektedir.[27]

Çok Kültürlü Toplumda Kütüphane Kurumunun İlkeleri

Küresel toplumumuzun her bir üyesi kütüphane ve bilgi merkezlerinin tüm alanlarına erişim hakkına sahiptir. Kültürel ve dilsel çeşitlilik bağlamında kütüphanelerin ilkeleri şu şekildedir:

• Kültürel ve dilsel kökenine dayanarak ayırım gözetmeksizin toplumun tüm üyelerine hizmet etmelidirler;

• Uygun dillerde ve yazılarda bilgi sağlamalıdırlar;

• Tüm topluluklar ve gereksinimlerini yansıtan geniş yelpazedeki materyal ve hizmetlere erişim vermelidirler;

• Toplumun çeşitliliğini yansıtan bir yapılanma, çeşitliliği olan topluluklara hizmet verebilecek ve onlarla beraber çalışabilecek yönde eğitim almış personel görevlendirmelidirler.[28]

Kültürel ve dilsel çeşitlilik kapsamında, kütüphane ve bilgi merkezleri her türden kütüphane kullanıcılarına hizmet sağlamayı, yetersiz hizmet alan kültürel ve dilsel farklılığı olan grupları temel alarak hizmet götürmeyi kapsamaktadır. Arka planda kalan ve ötekileştirilen gruplar arasında azınlıklar, sığınma arayanlar ve mülteciler, geçici izinle geçici ikamet edenler, göçmen işçiler ve yerli toplulukları sayabiliriz .

Yukarıdaki ilkelerin uygulanmasını (olumsuz yönde) etkileyebilecek faktörleri de şöyle sıralayabiliriz:

• Genellikle azınlık dillerinde basılmış yayınların az olması, kütüphane materyallerinin çoğunluk dilindekilerle karşılaştırıldığında aynı standartlarla sağlanmasını olanaksız duruma getirmektedir. Böyle durumlarda, azınlık dillerindeki materyallerin, koleksiyon büyüklüğü, fiziksel nitelik, denge ve çeşitlilik anlamında daha geride ve daha az olması kaçınılmazdır. Basılı, multimedya ve dijital/sayısal materyaller de dahil çeşitli formatlarda bilgiye erişim sağlanması sürecindeki tablo, bu yetersizliği daha da belli etmektedir.

• Çok-dillilik ve dilsel ya da kültürel kimliğin saklanması dereceleri ve bir toplumun içindeki bütünleşmenin düzeyi, tüm bunlar çok-kültürlü toplumlara sunulacak hizmetin düzeyini belirlemede önemlidir. Çok-kültürlü grupların üyeleri iki kültürlü, çok-kültürlü ya da ulus aşırı biçimde kimliklendirilmek isteyebilirler ki bu kütüphane hizmetlerinin adil ve eşit bir biçimde sağlanması ilkesini etkileyecektir.

• Kütüphane hizmetlerine ilişkin talep, yaşamsal bir faktördür. Çok çeşitli nedenlerle, talepler çok-kültürlü bir topluluğun nüfus oranı ile uyumlu olmayabilir. Düşük talepler sağlanan hizmetlerin

[27] Demir, G. Çok-Kültürlü Topluluklar: Kütüphane Hizmetleri Kılavuzu. Türk Kütüphaneciliği, 29, (2015). 744- 784.
[28] Demir, a.g.m. s. 747

yetersiz, zayıf olduğunu ya da uygun olmadığını, kullanıcıların düşük düzeyde beklentileri olduğunu ya da kütüphane hizmetlerine ilişkin haberlerinin veya farkındalıklarının olmadığını gösterebilir. Hizmet düzeylerinin kararlaştırılması, düşük talepler ya da taleplerin olmaması nedenlerinin araştırılması da dahil toplum analizlerine ve gereksinimlerin değerlendirilmesine dayanarak yapılmalıdır. Yine tam tersine, kültür ve okuryazarlık düzeyi oldukça yüksek çok-kültürlü bir toplumun insanlarının kütüphaneye ilişkin talepleri hizmet sağlanmasında eşitlik ilkesini zorlayacak düzeyde fazla da olabilir. Böyle durumlarda, ekonomik dayanaklar hizmetlerin düzeyini belirlemek anlamında belirleyici olabilir.

• Bir ülkenin hükümet, yasalar, eğitim, iş ve işletmeler ile ilgili bilgiler gibi resmi yayınları genellikle yalnız resmi dil/dillerde olmaktadır. Bu, eşitliğe aykırı olarak algılansa da anlaşılabilir bir durumdur. Kütüphane personeli, çok-kültürlü grupların resmi dil/ dillerdeki bilgileri edinmesi ve kavrama düzeyine yardım etmek anlamında yaşamsal rol oynayabilir.[29]

Kütüphane kurumunun çok kültürlü toplumda hizmet prensipleri

Küresel toplumumuzdaki her kişi, bir dizi kütüphane ve bilgi hizmetleri alma hakkına sahiptir. Kütüphaneler, kültürel ve dilsel çeşitliliği ele alırken şunları yapmalıdır:

- Kültürel ve dilsel mirasa dayanan ayrımcılık yapılmaksızın topluluğun tüm üyelerine hizmet etmek;
- Uygun dil ve senaryolarda bilgi sağlamak;
- Tüm toplulukları ve ihtiyaçları yansıtan çok çeşitli materyal ve hizmetlere erişim sağlamak;
- Çalışmak ve çeşitli topluluklara hizmet etmek için eğitilmiş olan topluluğun çeşitliliğini yansıtmak için personel istihdam etmek.

Kütüphane ve bilgi hizmetleri, kültürel ve dilbilimsel açıdan farklı bir bağlamda hem her tür kütüphane kullanıcısına hizmet sunumunu ve özellikle yetersiz kültürel ve dilsel grupları hedef alan kütüphane hizmetlerinin sağlanmasını içerir. Kültürel olarak farklı toplumlarda genellikle marjinalize olan gruplara özel dikkat gösterilmelidir. Bu gruplar; Azınlıklar, sığınmacılar ve mülteciler, geçici ikamet izni olan sakinler, göçmen işçiler ve yerli topluluklardır.

Çok kültürlü kütüphane hizmetlerinin misyonları

Kültürel açıdan farklı bir toplumda, bilgi, okur-yazarlık, eğitim ve kültür ile ilgili aşağıdaki ana misyonlarda odaklanma olmalıdır:

- Kültürel çeşitliliğin olumlu değeri konusunda farkındalık yaratmak ve kültürel diyalogu teşvik etmek;
- Dil çeşitliliğini ve anadiline saygıyı teşvik etmek;
- Erken yaşlardan itibaren birçok dili öğrenmek de dahil olmak üzere birçok dili birlikte barındırmayı kolaylaştırmak;
- Dil ve kültürel mirasın korunması ve ilgili tüm dillerde ifade, yaratım ve yaygınlaştırmaya destek verilmesi;
- Sözlü geleneğin ve maddi olmayan kültürel mirasın korunmasını desteklemek;
- Çeşitli kültürel geçmişlerden kişilerin ve grupların katılımını ve katılımını desteklemek;
- Dijital çağda bilgi okuryazarlığının teşvik edilmesi ve bilgi ve iletişim teknolojilerinin hakimiyeti;
- Siber alanda dil çeşitliliğini teşvik etmek;
- Siber uzaya evrensel erişimi teşvik etmek; Kültürel çoğulculuk ile ilgili bilgi alışverişi ve en iyi uygulamaları desteklemek.
- Yönetim ve işletme

Çok kültürlü kütüphane, her tür kütüphanenin entegre bir hizmet anlayışı benimsemesini beklemektedir. Kültürel ve dil açısından farklı topluluklar için kütüphane ve bilgi servislerinin temel

[29] Demir, G. Halk Kütüphanesi Hizmetlerinde Çok-Kültürlülük ve Gelişmiş Uygulama Örnekleri. Eğitim Bilim Toplum Dergisi, 14: (2016). 106-133.

faaliyetleri, "ayrı" veya "ek" değil, merkezi olup, her zaman yerel veya özel ihtiyaçları karşılamak üzere tasarlanmalıdır.

Kütüphane, kültürel çeşitlilikle ilgili misyonunu, hedeflerini, önceliklerini ve hizmetlerini tanımlayan bir politika ve stratejik bir plana sahip olmalıdır. Plan, kapsamlı bir kullanıcı ihtiyaçları analizi ve yeterli kaynak temelinde olmalıdır.

Kütüphane faaliyetleri ayrı ayrı geliştirilmemelidir. Yerel, ulusal veya uluslararası düzeyde ilgili kullanıcı grupları ve profesyonellerle işbirliği teşvik edilmelidir.

Çok Kültürlü Toplumda Kütüphane Kurumunun İlkeleri

Küresel toplumumuzun her bir üyesi kütüphane ve bilgi merkezlerinin tüm alanlarına erişim hakkına sahiptir. Kültürel ve dilsel çeşitlilik bağlamında kütüphanelerin ilkeleri şunlar olmalıdır:

• Kültürel ve dilsel kökenine dayanarak ayırım gözetmeksizin toplumun tüm üyelerine hizmet etmelidirler;

• Uygun dillerde ve yazılarda bilgi sağlamalıdırlar;

• Tüm topluluklar ve gereksinimlerini yansıtan geniş yelpazedeki materyal ve hizmetlere erişim vermelidirler;

• Toplumun çeşitliliğini yansıtan bir yapılanma, çeşitliliği olan topluluklara hizmet verebilecek ve onlarla beraber çalışabilecek yönde eğitim almış personel görevlendirmelidirler.[30]

Kültürel ve dilsel çeşitlilik kapsamında, kütüphane ve bilgi merkezleri her türden kütüphane kullanıcılarına hizmet sağlamayı, yetersiz hizmet alan kültürel ve dilsel farklılığı olan grupları temel alarak hizmet götürmeyi kapsamaktadır. Arka planda kalan ve ötekileştirilen gruplar arasında azınlıklar, sığınma arayanlar ve mülteciler, geçici izinle geçici ikamet edenler, göçmen işçiler ve yerli toplulukları sayabiliriz. Yukarıdaki ilkelerin uygulanmasını olumsuz yönde etkileyebilecek faktörler şöyle olabilir:

• Genellikle azınlık dillerinde basılmış yayınların az olması, kütüphane materyallerinin çoğunluk dilindekilerle karşılaştırıldığında aynı standartlarla sağlanmasını olanaksız duruma getirmektedir. Böyle durumlarda, azınlık dillerindeki materyallerin, koleksiyon büyüklüğü, fiziksel nitelik, denge ve çeşitlilik anlamında daha geride ve daha az olması kaçınılmazdır. Basılı, multimedya ve dijital/sayısal materyaller de dahil çeşitli formatlarda bilgiye erişim sağlanması sürecindeki tablo, bu yetersizliği daha da belli etmektedir.

• Çok-dillilik ve dilsel ya da kültürel kimliğin saklanması dereceleri ve bir toplumun içindeki bütünleşmenin düzeyi, tüm bunlar çok-kültürlü toplumlara sunulacak hizmetin düzeyini belirlemede önemlidir. Çok-kültürlü grupların üyeleri iki kültürlü, çok-kültürlü ya da ulus aşırı biçimde kimliklendirilmek isteyebilirler ki bu kütüphane hizmetlerinin adil ve eşit bir biçimde sağlanması ilkesini etkileyecektir.

• Kütüphane hizmetlerine ilişkin talep, yaşamsal bir faktördür. Çok çeşitli nedenlerle, talepler çok-kültürlü bir topluluğun nüfus oranı ile uyumlu olmayabilir. Düşük talepler sağlanan hizmetlerin yetersiz, zayıf olduğunu ya da uygun olmadığını, kullanıcıların düşük düzeyde beklentileri olduğunu ya da kütüphane hizmetlerine ilişkin haberlerinin veya farkındalıklarının olmadığını gösterebilir. Hizmet düzeylerinin kararlaştırılması, düşük talepler ya da taleplerin olmaması nedenlerinin araştırılması da dahil toplum analizlerine ve gereksinimlerin değerlendirilmesine dayanarak yapılmalıdır. Yine tam tersine, kültür ve okuryazarlık düzeyi oldukça yüksek çok-kültürlü bir toplumun insanlarının kütüphaneye ilişkin talepleri hizmet sağlanmasında eşitlik ilkesini zorlayacak düzeyde fazla da olabilir. Böyle durumlarda, ekonomik dayanaklar hizmetlerin düzeyini belirlemek anlamında belirleyici olabilir.

• Bir ülkenin hükümet, yasalar, eğitim, iş ve işletmeler ile ilgili bilgiler gibi resmi yayınları genellikle yalnız resmi dil/dillerde olmaktadır. Bu, eşitliğe aykırı olarak algılansa da anlaşılabilir bir durumdur. Kütüphane personeli, çok-kültürlü grupların resmi dil/ dillerdeki bilgileri edinmesi ve kavrama düzeyine yardım etmek anlamında yaşamsal rol oynayabilir.[31]

Çok Kültürlü Kütüphane Şunları Yapmalıdır:

---

[30] Demir, a.g.m. s. 747.
[31] Demir, a.g.m. s. 748

- Dijital ve çoklu ortam kaynakları da dahil olmak üzere kültürel açıdan çok dilli ve çok dilli koleksiyon ve hizmetler geliştirmelidir.
- Sözlü, yerli ve maddi olmayan kültürel mirasa özel dikkat göstererek kültürel ifade ve mirasın korunması için kaynak tahsis etmelidir.
- Kullanıcı eğitimini destekleyen programlar, bilgi okuryazarlığı becerileri, yeni kaynaklar, kültürel miras ve hizmetlerin ayrılmaz bir parçası olarak kültürlerarası diyaloğu içermelidir.
- Bilgi organizasyonu ve erişim sistemleri vasıtasıyla uygun dillerde kütüphane kaynaklarına erişim sağlamalıdır.
- Farklı grupları kütüphaneye çekmek için uygun medya ve dilde pazarlama ve dışa aktarma materyalleri geliştirmelidir.

Çok Kültürlü Kütüphane Kurumunda Personelin Hizmet Anlayışı

Kütüphane personeli, kullanıcılar ile kaynaklar arasındaki aktif aracıdır. Çok kültürlü topluluklara yönelik hizmetler, kültürlerarası iletişim ve hassasiyet, ayrımcılıkla mücadele yasağı, kültürler ve diller üzerine odaklanan mesleki eğitim ve sürekli eğitim sağlanmalıdır.

Çok kültürlü kütüphane çalışanları, kültürel farkındalığı sağlamak, kütüphanenin hizmet verdiği topluluğu yansıtmak ve iletişimi teşvik etmek için topluluğun kültürel ve dil özelliklerini yansıtmalıdır.

Çok Kültürlü Kütüphane Kurumunda Finansman, Mevzuat

Hükümetler ve diğer ilgili karar mekanizmaları, kültürel açıdan farklı topluluklara ücretsiz kütüphane ve bilgi hizmetleri sunmak için kütüphaneler ve kütüphane sistemlerini sağlamaya ve teşvik etmeye çağrılır.

Çok kültürlü kütüphane hizmetleri özünde küresel. Bu alandaki faaliyetlere katılan tüm kütüphaneler, politika geliştirme konusunda ilgili yerel, ulusal veya uluslararası ağlara katılmalıdır. Bilgilendirilmiş hizmet kararları vermek ve uygun finansman sağlamak için gerekli verileri elde etmek için araştırma gereklidir. Etkili çok kültürlü kütüphane hizmetlerine rehberlik etmek için araştırma bulguları ve en iyi uygulamalar yaygın şekilde dağıtılmalıdır.[32]

Uluslararası toplum, kütüphaneleri ve bilgi servislerini, kültürel ve dilsel çeşitliliği teşvik etme ve koruma rolünde tanımalı ve desteklemelidir. Bunun yanında tüm seviyelerdeki karar vericiler ve dünya çapındaki kütüphaneler çok kültürlü topluma yönelik hizmetlerini yenilikçi bir süreçte genişletmelidir.

Sonuç

Kültür bir toplum ya da sosyal grubun kendine özgü maddi, manevi, düşünsel ve duygusal nitelikleri, sanat ve edebiyat ile yaşam biçimleri, değer sistemleri, gelenek ve inançları kapsayan özellikleri olarak kabul edilmelidir. Bu özellikler de "kültürel çeşitlilik" ve "çok kültürlülük" ün farklı kültürler ile uyum içinde yaşama ve etkileşimlerine olanak sağlamaktadır. Kültürel ve dilsel çeşitlilik insanlığın ortak mirasıdır ve özenle korunması gerekmektedir. İnsanlar arasında yenilik, değişim, yaratıcılık ve barışçıl uyum için bir kaynaktır. Karşılıklı güven ve anlayış içinde, kültürel çeşitliliğe saygı, hoşgörü, diyalog ve işbirliği, uluslararası barışı ve güvenliği sağlayan ögeler arasındadır. Dolayısıyla bütün kütüphane türleri uluslararası, ulusal ve yerel düzeyde kültürel ve dilsel çeşitliliği yansıtmalı, desteklemeli, yaymalı ve kültürlerarası diyalog ile aktif vatandaş için çalışmalıdır. Kütüphaneler yerliler, göçmen topluluklar, kültürel olarak karışık geçmişi olanlar, ulus aşırı ve diasporal bireyler, sığınma isteyenler, mülteciler, geçici izinle ikamet edenler, göçmen işçiler ve ulusal azınlıklar da dahil toplumlarındaki kültürel çeşitliliği olan gruplara özellikle ilgi göstermelidirler.

Çok kültürlü toplumlarda kütüphane ve bilgi hizmetleri tüm kütüphane kullanıcılarının yanında kültür ve dil farklılığından dolayı bilgi hizmetlerinden daha az yararlanması dolayısıyla daha etkili bir kütüphane ve bilgi hizmeti sunmak üzere seçilen kullanıcı gruplarını kapsamaktadır. Toplum içinde kültür farklılıkları görülmesi sebebiyle dezavantajlı sayılan bu gruplara özel önem gösterilmesi

[32] Demir, G. Dünyada ve Türkiye'de Halk Kütüphanesi Hizmetlerinde Çok Kültürlülük. Ankara, Türk Kütüphaneciler Derneği. 2017.

gerekmektedir. Bu gruplar arasında; azınlıklar, göçmenler, sığınmacılar, kısa ya da uzun süreli oturma iznine sahip yabancılar ve yerliler olarak adlandırdığımız toplulukları içine almaktadır.

Her bir ülkede belli türlerdeki kütüphaneler için geliştirilen standartlar ve kılavuzlar ile uyumlu olarak ve soyutlanmaktan ziyade, uluslararası standartlarla birlikte kullanılması gerektiği düşünülmelidir. Halk, okul, üniversite ve diğer kütüphane türlerinde, var olan standartlar ve kılavuzların uygulanması sürecinde, bu kılavuzun temel ilkesi olan "eşitlik" ilkesi kullanılmalıdır. Ayrıca, çok-kültürlü toplumlara sunulan kütüphane hizmetlerinin her hangi bir kütüphanenin bir başına yüklendiği bir işlev ya da geleneksel kütüphane hizmetlerine ek bir hizmetten çok tüm alanlardaki kütüphane ve bilgi hizmetlerinin bütünleyici bir parçası olarak görülmesi önemlidir.

Kaynakça

Abbas, T. (2004). After 9/11: British South Asian Muslims, İslamophobia, Multiculturalism, and the State. *American Journal of Islamic Social Sciences*. 21(3), 26-38.

Cameron, D. (2011) Çokkültürlülük başarısız oldu. Alıntılanan Adres: http://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/02/110207_cameron.shtml

Castles, S. & Miller, M.J. (2008). Göçler Çağı. *Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketler.* İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Demir, G. (2015). Çok-Kültürlü Topluluklar: Kütüphane Hizmetleri Kılavuzu. *Türk Kütüphaneciliği*, 29:744- 784.

Demir, G. (2016). Halk Kütüphanesi Hizmetlerinde Çok-Kültürlülük ve Gelişmiş Uygulama Örnekleri. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi,* 14:106-133.

Demir, G. (2017). Dünyada ve Türkiye'de Halk Kütüphanesi Hizmetlerinde Çok Kültürlülük. Ankara, Türk Kütüphaneciler Derneği.

Duman, B. (2011). Çok Kültürcülükten Ricat mı? *Sosyoloji Dergisi*, 23, 207-239

Eller, J.D. (1997). Anti-Anti Multuculturalism. *American Anthropologist*. 99(2), 249-256.

Ensaroğlu, Y. (2001). Modernleşme Sürecinde Çokkültürlülük. Daha Geniş Bir Avrupa: Modernleşme ve Çoğulculuk, İstanbul: İletişim Yayınları.

Erder, S. (2006). Refah Toplumunda Getto. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Erkal, E.M. (1994). İktisadi Kalkınmanın Kültürel Temelleri. İstanbul: Derin Yayınları.

Ersoy, A. (2009). Yaşam Boyu Öğrenme ve Türkiye'de Halk Kütüphaneleri. Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Ankara : Hacettepe Üniversitesi.

IFLA/UNESCO Çok Kültürlü Kütüphane Bildirisi. Çok Kültürlü Kütüphane Hizmetleri: Kültürler Arasında İletişime Açılan Kapı. https://www.ifla.org/files/assets/library-services-to-multicultural- populations/publications/multicultural_library_manifesto-tr.pdf. 12 Nisan 2017.

Kılıçbay, M.A. (2003 Kimlikler Okyanusu. *Doğu Batı Dergisi*. 23, 161-169).

Kymlicka, W. (1988). Çok Kültürlü Yurttaşlık. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Merkel, A. (2010). Çok Kültürlülük iflas etti. Alıntılanan Adres: http://www.hurriyet.com.tr/merkel-cok- kulturluluk-iflas-etti-16062655

Oğuz, E.S. (2010) Türkiye'de Kültür Politikaları ve Kütüphaneler 1923-1980. Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Tezi. Ankara :Hacettepe Üniversitesi

Özel, C. (2012). Türkiye'de Çok Kültürlülük Çoğulculuk ve Din. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Özensel, E. (2012). Çok kültürlülük Uygulaması Olarak Kanada Çok Kültürlülüğü. *Akademik İncelemeler Dergisi,* 1, 55-70

Özensel, E. (2013). Doğu Toplumlarında ve Türkiye'de Birlikte Yaşama Arayışı: Çok kültürlülük Mü? Yoksa Yeni Bir Model Mi? Akademik İncelemeler Dergisi 8(3)

Özgür, Ö. (2014). Çok Kültürcü Sosyal Çalışma. Ankara: SABEV Yayınları

Unutulmaz, O. K. (2012). Gündemdeki Kavram: "Göçmen Entegrasyonu" Avrupa'daki Gelişimi ve Britanya Örneği. Küreselleşme Çağında Göç. İstanbul: İletişim Yayınları., 135-161

Taylor, E.B. (1958) Primitive Culture. Harper and Row, New York.

Türkbağ, A.U. (2003) Kimlik, Hukuk ve Adalet Sorunu. *Doğu Batı Dergisi*. 23, 213-223

Wong, Lloyd, (2008). Multiculturalism and Ethnic Pluralism in Sociology: An Analysis of Fragmentation Position Discourse. *Canadian Ethnic Studies Journal*, 12, 11-32

Yalçınkaya, Y. (2016). Dijital Kültür ve Dijital Kütüphane. Türk Kütüphaneciliği 30, (4), 595-618